

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr. N39
Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og
Mønsted Ådal

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. N39 Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Langøret flagermus under udflyvning fra gruberne.
Fotograf: Mønsted Kalkgruber, autofoto.

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N39 *Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 17 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende Natura 2000-plejebilag, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan udarbejdes et Natura 2000-plejebilag, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

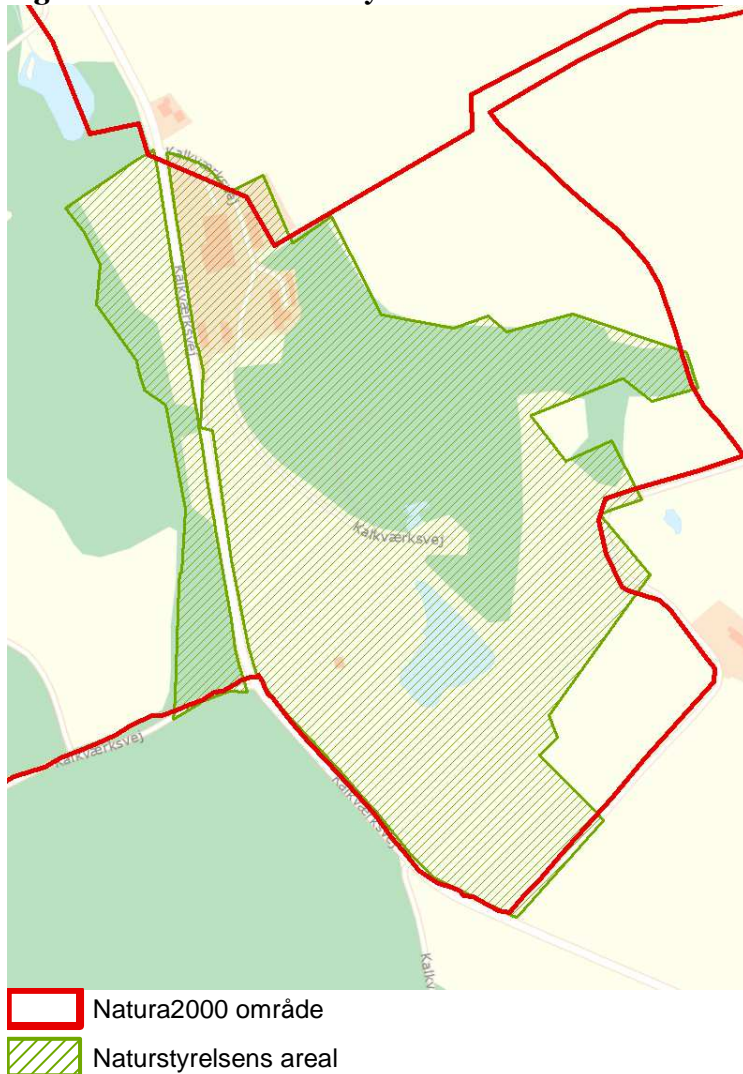
<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Området strækker sig fra Daugbjerg og Mønsted i syd og forløber nordpå primært langs Mønsted- og Jordbro ådale indtil Liebes- og Dalgas Plantager mod nord. I den sydlige del af området ligger de to gamle kalkgruber Mønsted og Daugbjerg. Kalkgruberne udgør en meget vigtig overvintringslokalitet for flere arter flagermus; for Damflagermus af international betydning. Ådalene indeholder botanisk vigtige kildevæld bl.a. med forekomster af Blank Seglmos. På kanterne af ådalene findes arealer med sure overdrev og tørre heder. Tidligere tiders husdyrgræsning er stort set ophørt i de to ådale. I den nordlige del af området, nær Birkesø ligger store arealer med tør hede.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

Naturstyrelsens arealer ved Mønsted Kalkgruber rummer, som noget ganske særligt, både arealer over og under jorden, da der tidligere er foretaget kalkminedrift såvel over som under jordens overflade ved Mønsted.

Området er kuperet og en del af arealet ligger hen som et vandfyldt åbent kalkbrud. I gruberne findes adskillige kilometer underjordiske minegange i tre lag, ned til 35 meter under jordoverfladen. Det overjordiske areal omfatter både lysåbne arealer, skov, krat samt arealer med de restaurerede bygninger fra det gamle kalkværk.

De underjordiske gange i kalkgruberne er et nationalt vigtigt overvintringssted for flagermus, og for Damflagermus, som er på udpegningsgrundlaget, et overvintringssted af international betydning.

Som noget særligt kan nævnes at plantearten kratsnerre fundet på Naturstyrelsens arealer ved kalkgruberne, formodentligt som en af de eneste lokaliteter i Danmark..

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6210	Kalkoverdrev	2,7
I alt		2,7

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Damflagermus
- Stor vandsalamander

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede afgræsning med henblik på, på sigt, at udvikle kalkoverdrevet mod en bedre naturtilstand.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015

Gennemførte indsatser (antal)	2	Gennemførte indsatser (areal)	5,1 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	0	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0 ha	0 %

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Afgræsningen har reduceret yderligere træ- og busk opvækst. Der er reelt iværksat afgræsning på størstedelen af arealerne omkring indgangen til gruberne og ikke alene af de lysåbne arealer der i planen blev udpeget til afgræsning.

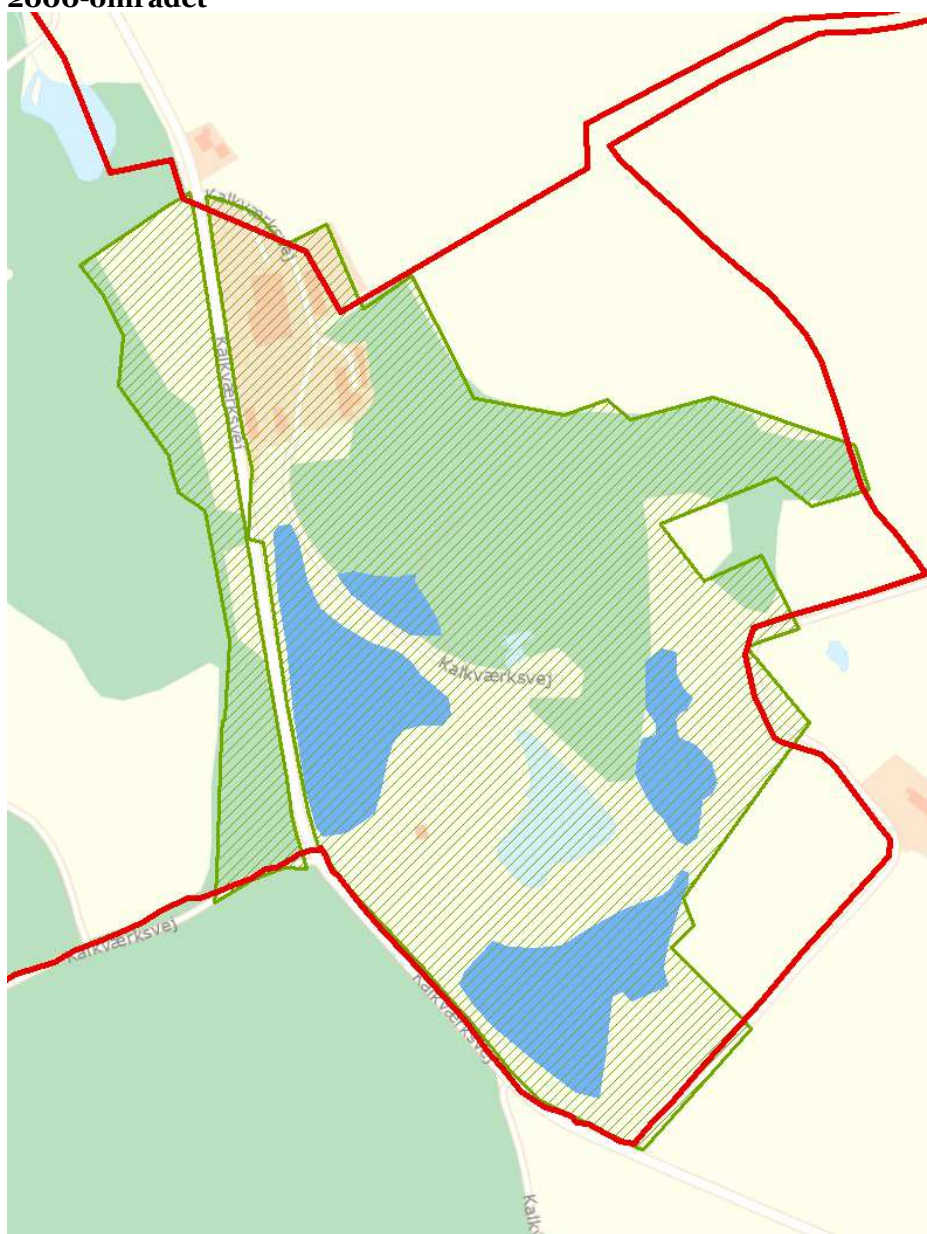
For Damflagermusenes vedkommende basseres hensynet på anbefalingerne om opmærksomhed på at sikre begrænsede forstyrrelser under flagermusenes overvintring.

Konkrete erfaringer

- De magreste/tørreste dele af arealet bærer præg af intensiv afgræsning, mens de mere næringsrige dele godt kunne have behov for større græsningstryk. En opdeling af afgræsningsarealet i 2 eller flere fenner kunne derfor være et tiltag fremadrettet.
- I perioden er der, på et mindre areal, konstateret eksemplarer af Krat-Snerre. Arealet ligger uden for det afgræssede område. Det lille område uden afgræsning er blevet udvidet ved at frahegne yderligere et lille areal. Der er konstateret eksemplarer også i den nye frahegning, lige på grænsen til den gamle forekomst. Det er derfor tanken at reducere lidt i opvæksten i frahegningen og vente med at iværksætte græsning af denne til august/september.
- I forhold til at begrænse færdslen i gruberne er der ikke sket en egentlig reduktion af allerede forekommende aktivitet, men en begrænsning af yderligere aktivitet. Driften af arealerne og gruberne er for størstedelens vedkommende kontraktligt overdraget til DSI Mønsted Kalkgruber. Tilsvarende er der en kontraktlig aftale om brugen af ostelagret. Reduktion i benyttelsen skal derfor tage udgangspunkt i enighed derom.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksomme på naturtypen kalk overdrev, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang, samt på arten Damflagermus.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I Natura 2000-plejebilaget der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning og rydning af opvækst, jf. nedenstående skema.

Der påtænkes endvidere *enkeltstående* indgreb i form af rydning af bevoksning på ca. 0,1 ha inden for udpegningerne, og ca. 0,8 ha uden for udpegningerne.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Sikring af naturtypen	2,7
			Naturtypebevarende pleje	2,7

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7
			Græsning	Eksisterende	2,7

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetilaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Rydning af bevoksning	Eksisterende	0,1

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetilaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g.

Af hensyn til overvintrende flagermus og specielt arten Damflagermus har Naturstyrelsen fokus på grubernes internationale betydning. Ligeledes har Naturstyrelsen stor fokus på arten Kratsnerre som i Danmark formodentligt kun er registreret på denne lokalitet.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arten stor vandsalamander end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Natura 2000-plejebilaget, der ligger som bilag til driftsplanen.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. En særlig udfordring er overvågningen af Damflagermus og dermed vanskeligheden ved at vurdere udviklingen i bestanden.
- gunstig bevaringsstatus for naturtyper og levesteder bevares og tilstanden sikres eller øges for naturtyper eller levesteder der ikke er i gunstig bevaringsstatus.
- for arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N 39

Området strækker sig fra Daugbjerg og Mønsted i syd og forløber nordpå primært langs Mønsted- og Jordbro ådale indtil Liebes- og Dalgas Plantager mod nord. I den sydlige del af området ligger de to gamle kalkgruber Mønsted og Daugbjerg. Kalkgruberne udgør en meget vigtig overvintringslokalitet for flere arter flagermus, og for Damflagermus af international betydning. Ådalene indeholder botanisk vigtige kildevæld bl.a. med forekomster af Blank Seglmos. På kanterne af ådalene findes arealer med sure overdrev og tørre heder. Tidligere tiders husdyrgræsning er stort set ophørt i de to ådale. I den nordlige del af området, nær Birkesø ligger store arealer med tør hede. For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Naturstyrelsens arealer ved Mønsted Kalkgruber rummer, som noget ganske særligt, både arealer over og under jorden, da der tidligere er foretaget kalkminedrift såvel over som under jordens overflade ved Mønsted.

Området er kuperet og en del af arealet ligger hen som et vandfyldt åbent kalkbrud.

I gruberne findes adskillige kilometer underjordiske minegange i tre lag, ned til 35 meter under jordoverfladen. Det overjordiske areal omfatter både lysåbne arealer, skov, krat samt arealerne med de restaurerede bygninger fra det gamle kalkværk.

Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på naturtyperne kalk overdrev, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang, samt arten Damflagermus.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6210	Kalkoverdrev	2,7
I alt		2,7

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Sikring af naturtypen	2,7
			Naturtypebevarende pleje	2,7

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Rydning af opvækst	Eksisterende	2,7
			Græsning	Eksisterende	2,7

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6210	Kalkoverdrev	Rydning af bevoksning	Eksisterende	0,1

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

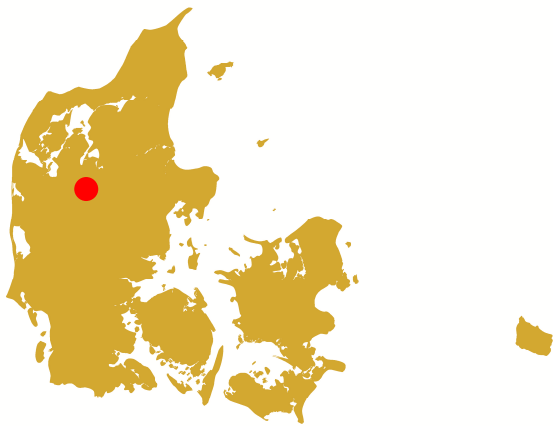
Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover har Naturstyrelsen fokus på grubernes internationale betydning som overvintringslokalitet for bl.a. Damflagermus, samt sikring af forekomsten af Kratsnerre, som eneste registrerede lokalitet i Danmark.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. En særlig udfordring er overvågningen af Damflagermus og dermed vanskeligheden ved at vurdere udviklingen i bestanden.
- gunstig bevaringsstatus for naturtyper og levesteder bevares og tilstanden sikres eller øges for naturtyper eller levesteder der ikke er i gunstig bevaringsstatus.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem og for deres levesteder er målsætningen gunstig bevaringsstatus.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk